

д-р Нада Момировска

РАЃАЊЕТО И ТВОРЕЧКАТА ТРАНСФОРМАЦИЈА ВО ГРАДЕЊЕТО НА ВИШНИОТ ПОЕТСКИ ЗБОР

- Еманципаторски чинови кај лиричарот Ацо Шопов -

Од појавата на Кочо Рацин (со неговата естетска, лингвистичка и стилска вредносна аргументација со збирката песни »Бели мугри« до денес, современата македонска литература врви низ повеќе слоевити еманципаторски фази коишто не пресушуваат туку се движат по нагорна линија. Припадници на сите генерации, низ колективни зафати и афинитети и низ изразито индивидуални книжевни определувања и дела, дадоа и даваат значаен придонес. Појавата и творечкиот опус на првата воена и повоена генерација (на челно и издифересирано место Блаже Конески, Ацо Шопов и Славко Јаневски) имаат високовредносен прилог и насочувачка улога во книжевно-историската и стилско реставраторско еманципаторска насока.

Уште на почетокот на проследувањето на поетското дело на Ацо Шопов ред е да истакнеме дека со неговите први целосно оформени песни (ги исклучуваме песните и продоховените изливи исполнети со надворешен занес, младинска возбуда и доживувања од краток здив, како и пригодните песни за борбата и вид прагматични стихови каде доминира култот на полет и култот на верба на неговата генерација кон обновата и изградбата на разурнатата татковина - меѓу кои има и песни што можат да го издржат вредносниот естетски критериум), со мнозинството лирски песни направи зафат на интегрален модерен поет.

Не е ништо лошо што одделни поети буквално изронија од ризницата на народната песна со богато и неисцрпно дно. Извлекоа тенки струни на нова, на трансформирана тематика од директни угледавања до емпирска фолклорна примена и проверка. Поединци, некои подолго, некои пократко време, се движеа по тоа милје но подоцна запловија во поуниверзални слоеви, сторија пооригинални зафати, користејќи ја народната поетска традиција како повод, како инспирација, за да изградат свој автохтон поетски опус.

Ацо Шопов беше во дослух со колоритното, прочувственото, интимното, раскошно милје на македонската народна поетика но тој не остана заробен во

нејзините привлечени мелозвучни волшебства но и ограничени патријархални стапици. Од народната поезија не ја зеде готовата структура и израз, туку мелосот. Фолклорниот колорит и стилските фигури, не ги презеде и буквално не ги пресади во новата тематика, ниту артифициелно ги нанижа во преѓата на својата песна како орнамент, најмалку во барокен манир. Наместо буквална наслага, од плодниот корен и чистиот автентичен врток на народната поезија го извлече и надгради најсуштественото, најбитното во *збороиѝ*. Поимот збор го преточи во вечна љубов за истражување, за еволуција, надградба, варирање на мислата и на визуелното.

Пушташе сонди, жилаво се зафати со маката на творечката борба, напати слезе и до романтичарски штимунзи, што бргу ги напушти и не дозволи да потпадне по плитката сентименталност и сива периферија. За негово добро и добрина на поезијата во целина тоа се кратки изливи и не се битни за неговиот вкупен и најкарактеристичен вредносен поетски опус.

Кај Ацо Шопов е најбитен целесообразниот пристап и дострел во непресушните реставраторско - еманципаторски чинови во најрафиниран поетски континуитет.

Еманципаторскиот чин кај него се движи по две генерални насоки - длабинска и индивидуална. Во палетата на длабинските понирања тој бара и открива изразито суптилен афинитет и раздиплена имагинација да трага и да надградува поими за сложените состојби и спротивности на човека како поединец и за светот на луѓето и на природата со кои гради повеќекатни односи. Тој низ емпиријата на својата извонредна рафинирана, трепетлива и неспокојна поетска вокација, брзо ги надмина возгордеаните јуначки борбени пеења, освен со лирски тонови и со патос, и поамата по епското, колективистичката интерција на постреволуционерната фаза. Бргу се определи и вљуби до себежртвување и творечко самоуништување во лична лирика - мелосот (според елинистичкото значење на поединечното пеење во придружба со лира), всушност радикално izdelување од колективните теми општествените, политичките, односно создавање на чист поим на лирика, во александриското време кратка лична песна придружувана со инструмент.

Ацо Шопов со истенчено чувство за лирски израз, во различни нагорни варијанти и облици на изразување се движеше по трагите на болката,

спомените, копнежот, соништата, занесот, возбудата и најмногу по кривките свиоци на тагата, која не ја сфаќаше како случајност. Кај него има рафиниран спој на чувство и ѓердан од асоцијации, прелевање на емоции и на рационалното. Неговата поезија само е зачната во традицијата на народната поезија а всушност живее и вишнее со превосходна модерна изразност на симболики, рефлексивност, сликовитост и градација:

»Твоите години и моите години -

два брега,

два камена,

две небиднини«

(Од ѓеснаѓа «Песнаѓа и годинѓе«)

Ацо Шопов длаби во зборот. Нурнува длабоко под непознатите и иссонувани, во тајновити можности на зборот што се со вечни изненади во благородното откривање кога ќе се најде суптилен трагач по неговиот неисцрпен вруток. Тој го насетува непознатото во зборот. Тој го бара новото. Одбира збор. Ги спојува зборовите по мерка. Допира тивок и крилест збор, воедно. Наоѓа збор што отвора срце, што создава неспокој, што предизвикува болка, што ткае тажни струни во човековото векување и неговите небидници. Во лингвистичкиот лелек се пласти кобниот лелек по загубата и невраќањето. Сака зборот да е вистински збор, збор меѓу чувства, мисла и израз. Достасува до збор изградена песна како единичен поим, јазична распеана единица до збор мелос низ виножитни акорди. Во тоа длабење, варирање, еволутивно еманципаторско наткрилување низ мелосот (индивидуата-субјективната лирика) на македонскиот збор, Шопов на зборот му впива надделнично значење на човекот и на светот, на противречијата во човекот и во светот:

»Зборот да двои од темнината

.....

да изгорам во јагленот на зборот.«

(од ѓеснаѓа «Раѓање на зборот«)

Пасторалата и илузијата кои кај мнозина поети се сфаќа згорнинско восприемање на нештата на човека и на природата, на човековиот амбиент, Шопов ги материјализира во нова превосходна уметничка слоевитост:

»Пронајди збор што личи на обично дрво.

што личи на дланка јагленосани и прародителски

голи,

што како чедност во секое молење прво.

За таков збор моето тело те моли!«

(Од њеснаџа »Молиџва за еден обичен но ушџе њеџронаџден збор«)

Наедно со своевидниот излив на интимната, на исповедната лирика на Блаже Конески кон жената, Ацо Шопов бездруго најсуптилно поседува специфичен *мелос* во однос на феноменот жена воопшто:

»Што си: девојка, жена, мајка, што си?

Што си ти што бдееш пред овој храм во кој со

тишина се лечи

телото мое, молитвено што клечи.

Светлина ли, мрак ли твоето идење ми носи?«

(Од њеснаџа »Треџаџа молиџва на моеџо џело«)

И уште низа елементи во поетското творештво на Ацо Шопов влегуваат во депото на еманципаторските чиновни, негови и на неговата генерација, пред сè со постојано надградуваното, низ вишнеење, градење на современата македонска поетика. Најспецифичното, пак е во тоа што континуитетната линија на неговите почетоци е краткотрајна во рудиментарноста, а слоевита е во долгиот угорен наниз на длабоката и автентична поетскасимболика, длабинско модерно откривање на множеството убавина во пелинот на болката и тагата, низ изразито индивидуален мелодиски порив на зборот.

Nada Momirovska

THE BIRTH AND CREATIVE TRANSFORMATION IN THE CONSTRUCTION OF THE ALLMIGHTY POETICAL WORD

Summary

This work examines the elements of Aco Sopov's poetical creativity which could be qualified as restorative-emancipatory acts. At the same time, the author concludes that this emancipatory acts in Sopov's poetry are moving in two directions: inner and individual. At the same time, he looks for and finds a subtle affinity for searching and building up the notions for complex states and oppositions of a man as an individual, as well as notions for the world and the nature. According to the author, the line of his beginnings is that of a short duration in its rudimentarity, but complex in its long rising ground of the deep poetical symbolic.